

Duos **396** etenim libros de spirituali medicina animarum scripsit, id est, Evangelium in Achaïæ partibus tempore Pauli, quod Evangelium Paulus apostolus (aut esse suum; ait enim *secundum Evangelium meum*). Alium vero librum, qui Actus apostolorum dicitur, quem sancto Theophilo episcopo Antiocheno conscripsit. LXXIV annorum obiit in Bethania plenus Spiritu sancto; qui postea Constantinopolim Constantini imperatoris anno 20 cum reliquis beati apostoli Andreae translatus est; cuius depositio xv Kal. Novemb. celebratur.

56. BARNABAS, qui et Joseph, natione Cypriæ civitatis a Cyro Persarum rege condita, cum Paulo apostolo in gentibus apostolatam adeptus. Deinde propter Joannem discipulum, qui etiam cognomento Mareus appellatur, sejunctus a Paulo, apostolus nihilominus evangelicæ prædicationis injunctum sibi epus exercuit.

57. TIMŒTHEUS, Ephesiorum episcopus, de civitate Triensium patre Græco, id est, ethnico, matre autem Judæa, id est, Eunice, ut refert Paulus apostolus, dicens: *Quia habitavit fides in ovis tua Loide, et matre tua Eunice, certum est autem quod et in te*. Ille autem discipulus fuit Pauli apostoli, eju-que filius spiritualis, quem puerum proprie secum idem Paulus apostolus assumpsit; qui pudicus et virgo permansit, qui-que apud Ephesum in monte qui vocatur Pion, cum magno quiescit honore.

58. TITUS Pauli apostoli discipulus, et in baptismo filius, natione Græcus, et ex gentibus solus a Paulo apostolo post Evangelium circumcisus; quem ad extruendas Cretæ ecclesias præfatus reliquit apostolus, ibique in pace defunctus, atque sepultus quiescit.

59. STEPHANUS sanctus, gratia plenus, dignus diaconus, et post Christum martyr primus, Zacchæi nepos, et Simonis filius. Miles magnus Stephanus erat, clarus genere, et forma fulgebat; clarior tamen fide et signi sæculo radiabat. Evangelium legebat, Evangelium intelligebat, Evangelium prædicabat, Evangelium implebat, populis perfecte Christum annuntiabat, Synagogas sapientia superabat, signa magna in populo faciebat. Spiritu sancto repletus, canes latrantes adversum se vincebat, caelos apertos videbat, et Jesum stantem a dextris virtutis Dei aspiciebat. Scripturas sanctas in Jerusalem sapienter psallebat, et de Dei lege fratres Judæos diligenter docebat,

A duros corde et incredulos cum fiducia increpabat, claritate repletus non credentes elementer castigabat. Inimici Dei hæc videntes, dentibus in eum stridabant; inimici Dei hæc audientes, quomodo eum interficere potuissent quærebant; phrenetici furentes, furore repleti, ut canes, contra sanctum latrabant, falsi testes mentientes clamabant, Christi militem miseri morte damnabant, dari cervice, et corde crudeles, lapides colligebant, et sanctum Stephanum trahentes foras extra civitatem lapidabant; illi lapidabant, ille orabat; illi saxorum grandines super eum jaclabant, ille genua factori suo feliciter flectebat; illi eum maledictis manibus mactabant, ille vero charitatis ardore plenus cernerebat; illi stulti Satanae sodales in sanctum sæviebant, ille sanctus instanter Salvatore summo psallebat; illi furore fuscati dentibus fremebant, ille vultu angelico **397** et clara facie fulgebat; illi carnifices certatim lapides ducebant, ille veraciter veniam persecutoribus precabatur; illi crudeliter caput et corpus sancti saxis frangebant, ille Sanctum in caelo aspiciens, aiebat: *Ne stituas illis hoc peccatum, Domine*; illi sanguinem sancti Stephani in terram fundebant, ille sanctus Stephanus caelos apertos et Jesum stantem videbat; illi latera sancti Stephani silicibus scindebant, ille constanter Christo gratias agebat; illi furendo, irascendo, clamando carrebant, ille prædicando, orando, psallendo ad Christum clamabat; illi membra maximi militis lapidibus lacerabant, ille magnus miles spiritum Christo commendabat. Sanctus itaque Stephanus, positus genibus, orans, in Christo obdormivit. Sanctus Stephanus, ut prædiximus, vidit caelos apertos, et introivit. Cujus oratio Saulum Ecclesiæ Christianum reddidit, et præcipuum, et pium Paulum prædicatorem prostravit, quia si tunc Stephanus non orasset, Ecclesia postea Paulum non habuisset. Post hæc itaque vere timorati a civitate venerunt, et sanctum Stephanum cum magno planctu planxerunt, et cum magno honore corpus ejus sepelierunt. Ubi, præstante Domino, magna miracula et modo apparent, et tunc apparuerunt. Cujus martyrium a mundo honoratur, et vii Kalend. Jan. semper celebratur. Cujus corpus post tempus in Non. August. ibidem quæsitum invenitur, ubi a multis millibus Christus creditur et adoratur.

APPENDIX XXI.

LIBER DE NUMERIS,

De quo in Isidorianis, cap. 65, n. 10 et seqq.

1. Domino nostro altissimo adjuvante, et Salvatore nostro Jesu Christo clementissimo concedente, de numero et ejus mystico mysterio pauca breviter, tamen utiliter, volo scribere. Quid i, quid ii et iii dicunt, quid iv, quid v et vi asserunt, quid vii, quid viii, quid ix et x referunt, et usque ad xxiv, si possumus pervenire, dicere volumus quid ostendunt.

2. Unum itaque tantum Deo pertinet, quia in omnibus, et ante omnia, et super omnia, in omnipotentia, et magnificentia, et incomprehensibilitate sua unus est, sicut et in capite, et in principio sacra Scriptura: vox divina spiritualiter affirmat, dicens: *Audi, Israel, Dominus Deus unus est*. Quis enim in caelo aut in terra, aut subus terram in æternitate, in potestate, in trinitate, in unitate, in divinitate, in humanitate Deo soli similis esse potest? Ideo itaque unus idem solus Deus dicitur, quia nec antea, nec postea, nec tunc [nec] nunc ei alter esse similis in caelo, aut in terra invenitur, aut legitur, quia qui ei superbiendo in caelo similis esse voluit, mox lassus et lapsus periiit, et dæmon, et Satan, et dæmonum in inferno princeps esse meruit. Multa itaque in Dei creaturis, et in sacris Scripturis, quæ

multipliciter esse videntur, tamen uno nomine unum appellantur; ut homo, anima, fides, **398** baptisma, charitas, spes, pax, panis. Ecclesia catholica, et alia multa, quæ modo causa brevitatis prætermitto. In his tamen, quæ prædiximus, id est, homine, et anima, et cæteris quæ sequuntur, etsi non est secundum ordinem, tamen in suis locis, ut donaverit Deus, narrabimus.

3. *Unde factus sit homo?* Unum itaque hominem a Deo factum in principio invenimus. De cujus costa unam feminam factam legimus, unam linguam loquendam, id est, Hebræam usque ad ædificationem turris Nembroth fuisse testatur. Quæ turris in campo Diram ædificabatur. Unus Abraham fuisse testatur, qui et caput fidei fuisse dicitur, quia ab Adam usque ad nativitatem Christi ullum hominem Abraham vocatum non invenitur; de quo Abraham dicitur: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam*. Nonne Abel crediti, et coronari primus martyrio meruit? Nonne Enoch crediti, qui adhuc in corpore vivit? Nonne Noë justificatus crediti, quem Dominus cum arca et omnibus quæ in ea fuerunt liberavit? et nec Abel, nec Henoch, nec Noë caput

fidei vocati sunt. Quare hoc? id est, etsi in istorum tempore justorum fides apparuit, tamen rara et semper defuit. Abraham autem usque adhuc, et usque in finem fides nec defuit, nec deest, nec deerit. Ideo caput fidei Abraham appellatus est. Unus Noe fuit, qui arcam fabricavit, et si alius inde, Scriptura tacuit. Idem vero Noe primus post diluvium in montibus Armeniæ altare Domino construxit, quia ibi inter montes aqua diluvii arcam dereliquit. Unam feminam, id est, Lot uxorem in statuam salis literæ tradunt conversam. Quæ statua usque hodie stat, ut omnis qui eam videat, Deum timeat, et omnipotentem eum credat. Una femina in mundo apparuit, cui altera talis nunquam nata fuit, quæ solem et ignem novem mensibus in vulva portavit, nec ei aliquatenus ullo modo nocuit. Unam virginem legi leonem lactare, credere non dubito, et non cesso mirari. Unus mediator maximus inter homines, et Deum, qui ex parte hominum verus factus est homo. Ideo veraciter mediator dici potest, et potuit, quia nec divinitas humanitati nocuit, nec humanitas divinitati contraria fuit. Una civitas in cælo, quæ est omnium sanctorum mater, quæ Jerusalem appellatur, et visio pacis interpretatur. In quam civitatem nullus intravit, nec intrat, nec intraturus omnis qui est indignus, et superbus, et impurus. Hincque de uno diximus, modo de duobus dicturi sumus.

4. *Quot substantiis constat homo?* Duabus substantiis constat homo, imagine et similitudine Dei factus, id est, anima tantum et corpore, sed in his duabus substantiis in unum inter se conjunctis, multe videntur esse species. In corpore etenim humano novem sunt mensuræ sine dubio compositæ: id est quatuor principales, quæ sunt terra, aqua, aer, ignis, et aliæ quinque subsequenter species, id est, sal, fenum, flores, lapides, nubes, et ut in melius de his omnibus intelligas, lege sic: terra in homine est crassitudo, et gravitas carnis, aqua autem sudor, et saliva. Aer vero ipsa anhælatio humida, frigida, atque calida, spirans per os et nares. Ignis in homine, qui in stomacho coquit cibos, et in calore sanguinis, sal in caliditate sanguinis, et sudoris, et lacrymarum, et urine, quia hæc omnia in homine salsa sunt. Fenum autem in capillis et pilis, flores in varietate oculorum, lapides in gravitate et duritia, quia lapides ossa terræ dicuntur. Nubes instabilitas mentis et cogitationum. Et de his novem mensuris compositum corpus, et compaginatum ossibus majoribus et minoribus constitutum, conjuncturis principalibus numero cccclxv. His vero minoribus vix invenitur numerus. Similiter et venis principalibus cccclxv, minores vero venæ innumerabiles sunt. Nervis quoque et sanguine, carne et cute, medullis, cartilaginibus, capite et cerebris tribus, primum vocatur memoria, secundum sensus, tertium appellatur motus. Sensibus v, id est, visus, auditus, odoratus, gustus, tactus. Ætatebus vero vi, id est, infantia, pueritia, adolescentia, juvenus, senium, senectus: infantia, quæ vii annis finitur; pueritia, quæ xiv annis terminatur; adolescentia, quæ xxviii annis protenditur; juvenus, quæ l annis finitur, senium, quæ septuagesimo anno concluditur; senectus vero, quæ annorum temporibus et numero non expletur, sed labore, et dolore, et morte. In homine itaque x sunt fenestræ fabricatæ. In prima fenestra verba profert, aerem suscipit et spirat, cibos sumit et gustat. In duabus fenestris videt procul et prope, in duabus aliis odorat et spirat. In duabus aliis inferioribus necessaria corporis toris ministrat. In decima fenestra umbilicus nominata ventrem ornat. Homo vero habet in corde intellectum et cogitatum, consilium et timorem, in splene risum, in felle iram, in jecore amorem, et flatum, et levitatem in cursu, et natando. Naturaliter his omnibus, et aliis multis, quæ causa brevitatis prætermitto, hominis corpus constat. Natura vero ejusdem corporis iv in se gerit diversitates. Id est, esurit, sitit, concupiscit, sop-

rat. Usus ergo hujus naturæ iv rebus expletur, id est, manducando, bibendo, generando, dormiendo. Hæc corporis ratio breviter dicta; nunc autem animæ origo dicitur.

5. *Anima quid est? et si est aliqua res, unde animæ fiunt?* Quid ipsa est, quod nomen ejus, quem usum in rebus conditis. Vivit, an non? si vivit, quid confer universitatis affectibus? beatam vitam ducit, an miseram? Quid ergo anima est? Cælum non est, neque terra, neque aer, neque ignis, non aqua, non Deus, non sidera, non de anima patris neque matris venit, ut multi æstimant. Non visus, non auditus, non odoratus, non gustus, vel alia cætera, quæ memorare longum est, quæ sunt in cælo, sive in terra, quod anima non est. Unde ergo anima ex Deo data est, ex nihilo facta, et a Deo creata, ut ipse Dominus per Isaiam dicit: *Omnem statum ego feci*, id est, omnem animam; et in Psalmo similiter ait: *Qui finxit sigillatim corda eorum*, id est, animas, quia corda hominum candelabra animarum sunt. Quid itaque est anima, breviter dicendum est, quod Deus tacuit in suis Scripturis. Anima vero est vita rationalis, et sensibilis, vivificans spiritualiter, et invisibiliter, et mirabiliter omnia viscera ac membra totius corporis intus et foris, jussu sui Creatoris, et miro modo ministrans quinque corporis sensibus, quia 400 per oculos videt, per aures audit, per nares odorat, per gustum discernit sapes, per tactum tota membra regit; quæ quadrimoda ratione spiritualiter subsistit, id est, sensu, sapientia, cogitatione, voluntate. Sensus pertinet ad vitam, sapientia ad intelligendum, cogitatio ad consilium, voluntas ad defensionem. Anima etenim dum una res est, multas species et ornamenta ita in se habet. Quæ dum spirat spiritus est, dum sentit sensus est, dum sapit animus est, dum intelligit mens est, dum recte discernit ratio est, dum consentit voluntas est, dum recordatur memoria est, dum membra vegetat anima est, dum bene vivit imaginem Dei habet, dum bene ornata Deo et angelis placita, dum virtutibus bonis plena Trinitatis est cathedra. Ornamenta vero animæ hæc sunt. Per auditum credit, per desiderium querit, per sapientiam invenit, per orationem petit, per gratiam accipit, per humilitatem custodit, per misericordiam occurrit, per benignitatem indulget, per doctrinam acquirit, per poenitentiam componit, per exemplum pulchra, per scientiam lucida, per zelum bonum libera, per mansuetudinem plana, per prudentiam cauta, et clara, per simplicitatem sincera, per stabilitatem sobria, per justitiam recta, per patientiam longanima, per obedientiam parata, per actionem munda, per spem tensa, per abstinentiam temperata, per castitatem sancta, per gaudium spirituale laxa, per confessionem aperta, per martyrium ornata, per unitatem catholica, per concordiam pacifica, per dilectionem proximi larga, per charitatem Dei perfecta. Hæc sunt ornamenta animæ. Necessitates corporis istæ sunt: in fame cibus, in siti potus, in labore requies, in fatigatione somnus, in delectatione, et tactu carmen, in dolore salus, in imbecillitate virtus, in timore refugium, in tenebris lumen, in bello pax, et alia multa, quæ modo causa brevitatis longum est dicere. Sicut sine his itaque necessitatibus caro humana non potest feliciter vivere, ita anima sine suo necessario non potest in corpore perfecte stare. Cibus namque animæ est præceptum divinum, potus ejus uratio pura, balneum ejus jejunium legitimum, vestimentum ejus elemosyna de propria substantia, organum ejus laudatio Dei assidua, requies ejus perfecta paupertas, salus ejus corporis infirmitas, refugium ejus pura poenitentia, pax ejus charitas plena. O homo, quicunque es, his duabus substantiis, ut prædiximus, constituitur, id est, corpore et anima, imitare Christum et sanctos Patres, qui te præcesserunt; discere humilitatem a Christo, devotum ex Petro, charitatem ex Joanne, obedientiam de Abraham, hospitalitatem de Lot, longanimitatem de Isaac, tolerantiam de Jacob, patientiam de Job, castimoniam

de Joseph, mansuetudinem de Moyse, constantiam de Josue, benignitatem de Samuel, misericordiam de David, abstinentiam de Daniel, eleemosynam de Tobia, theoricam ex Ileri, actualem ex Paulo, pœnitentiam lacrymosam ex Maria Magdalene, puram confessionem ex latroæ, martyrium de Stephano, largitatem de Laurentio.

6. De *superbia et invidia*. Dnas esse radices pestiferas et moriferas omnibus viventibus, dubium non est. A quibus omnis iniquitas, et **401** omnis impietas, et omnis calamitas, et omnis crudelitas, et omnis tempestas, et omnis dolor, et omnis plaga, et omnis pœna, et omnis morbus, et omnis mortalitas, et omnis tribulatio, et omne malum, quodcumque et in cœlo, et in terra, et in inferno invenitur, et sentiri potest. ortæ sunt, una radix vocatur superbia, altera appellatur invidia. Quis enim de sapientibus et Scripturas intelligentibus ignorat superbiam esse radicem et reginam omnium malorum? Scriptura attestante, et dicente: *Initium omnis peccati superbia*? Per ipsam enim primitus angelorum princeps per Deum, qui Lucifer tunc vocabatur, et quasi signaculum huius vivi videbatur, de throno Altissimi, et de altitudine cœli, et de illa magna et sancta civitate, quæ vocatur *visio pacis*, in qua sunt novem ordines angelorum, ipse cum decima angelorum parte in inferni tartara profectus est. O tam crudele et tam malum incredibile! Ipse durissimus draco sui deceptor, et mortis inventor, in ipsa sua invenit projectione mortis omnium secundam radicem, quæ appellatur invidia. Sic enim sacra Scriptura ait: *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum*. Hoc ergo modo per invidiam primum intravit peccatum, et per peccatum mors originem traxit, suggestione iniqua crudelissimi inimici oïta fuit. Ex iniqua suggestione prava cogitatio intus erupit, prava autem cogitatio delectationem peperit, delectatio consensionem, consensio actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem, necessitas malam mortem, mala mors perditionem. Suggestione itaque diaboli per serpentem Eva seducta est, et sic primus homo Adam per Evam seductus præceptum Creatoris sui transgressus est, et in ipsa transgressione laborem et mortem invenit, et semini suo post se ipsa dereliquit. De quo labore et morte se Deus ad Adam dixit: *In sudore vultus tui manducabis panem tuum*; et iterum ait: *Terra es, et in terram ibis*. Et Scriptura hoc affirmans ait: *Sicut mors in Adam data est, ita dominabitur in omnibus filiis ejus*. Labore ergo, et morte, et miseria, et corruptione, et maledictione inventis, et aliis innumerabilibus progeniei suæ derelictis, ipse cum semine in tenebris et cruciatibus a die mortis suæ in prima ætate mundi usque ad resurrectionem Christi detentus est.

7. Dnas vias vite et mortis in hoc sæculo esse dubium non est, una per quam feliciter pergunt sancti, altera per quam peccatores se ipsos perdunt, de quibus visis in primo psalmo Spiritus sanctus sic ait: *Novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit*. Via sanctorum Dominus ipse, sicut ipse dixit: *Ego sum via, et veritas, et vita*; via autem peccatorum tenebre mortis, ut in Psalmo legitur: *Fiat via illorum, id est, peccatorum, tenebræ, et lubricum*. Via sanctorum fides catholica, via peccatorum infidelitas prava; via sanctorum spes recta, via peccatorum arida desperatio; via sanctorum charitas perfecta, via peccatorum iniquitas odiosa; via sanctorum diligentia mentis, via peccatorum negligentia eurdis; via sanctorum timor Dei, via peccatorum transgressio mandati; via sanctorum voluntas bona, via peccatorum cupiditas mala; via sanctorum oratio assidua, via peccatorum verbusitas mala; via sanctorum **402** confessio fragilitatis, via peccatorum exensatio iniquitatis; via sanctorum simplicitas pura, via peccatorum obscuritas tenebrosa; via sanctorum patientia stabilis, via peccatorum instabilitas temporalis; via sanctorum humilitas vera, via peccatorum elatio inquinata; via sanctorum abstinentia temperata, via peccatorum iniquitas dissolu-

ta; via sanctorum castitas sancta, via peccatorum luxuria immunda; via sanctorum sobrietas formosa, via peccatorum ebrietas crapulosa; via sanctorum largitas dandi, via peccatorum avaritia servandi; via sanctorum taciturnitas silendi, via peccatorum loquacitas vapulandi (*sic*); via sanctorum commemoratio boni, via peccatorum oblivio Dei; via sanctorum lectio sancta, via peccatorum murmuratio presumptiosa (*sic*); via sanctorum justitia et veritas, via peccatorum mendacium et pravitas; via sanctorum concordia pacis, via peccatorum discordia dissensionis; via sanctorum in omnibus gratias agere, via peccatorum semper despiciere; via sanctorum zelus bonus in amore Dei, via peccatorum zelus malus et amor mundi; via sanctorum monstratio bona, via peccatorum ostensio mala; via sanctorum thesaurizare in cœlo, via peccatorum abscondio in imo; via sanctorum humilitas Christi, via peccatorum superbia diaboli; via sanctorum amor vitæ futuræ, via peccatorum amor vitæ peritura; in una tollitur quod huc diligitur, in altera quod amatur semper habetur.

8. Dnas etiam infernos in Scripturis legimus: unus in terra, in quo probantur sancti, alius sub terra, in quo damnantur dæmones et impii: etsi uno nomine nominati sunt, multum inter se distant; in uno namque labor et requies, in altero semper miseria, cui non est finis. In inferno sanctorum compunctio salutaris, in inferno peccatorum cruciatus penalis; in inferno sanctorum pœnitentia vera, in inferno peccatorum pœnitentia sera; in inferno sanctorum abremissio pia, in inferno peccatorum damnatio justa; in inferno sanctorum probatio cum consolatione, in inferno peccatorum pœna sine intermissione; in inferno sanctorum afflictio, et refectio, in inferno peccatorum semper cruciatio; in inferno sanctorum spes muneris accipiendi, in inferno peccatorum desperatio pœnæ finiendæ; in inferno sanctorum suavitas jugis, in inferno peccatorum gravitas sustinendi; in inferno sanctorum timor offensionis, in inferno peccatorum vindicta transgressionis; in inferno sanctorum labor, et requies, in inferno peccatorum injuria semper pœnalis; in inferno sanctorum visitatio infirmi, in inferno peccatorum oblivio visitationis; in inferno sanctorum fletus pœnitentium, in inferno peccatorum lacrymæ et stridor dentium; in inferno sanctorum nox et dies, in inferno peccatorum tenebræ exteriores; in inferno sanctorum probantur boni, in inferno peccatorum puniuntur pravi; in inferno sanctorum ignis videtur et ministrat, in inferno peccatorum habetur et cruciatur; in inferno sanctorum custodiunt angeli, in inferno peccatorum cruciantur adversarii; in inferno sanctorum gratia, benignitas et misericordia, in inferno peccatorum amaritudo, ira et indignatio, in inferno sanctorum adjuvantur sancti, in inferno peccatorum damnantur dæmones et impii; in inferno sanctorum **403** boni et mali (*sic*), in inferno peccatorum nihil habetur boni; in inferno pravorum non est finis malorum, in inferno sanctorum spes est regni cœlorum.

9. De *ebrietate*. Dnas res reperi, et eas multum novi in humana misera vita multum sibi contrarias: una vocatur ebrietas, altera appellatur sobrietas, de quarum contrarietate panca breviter dicam: ebrietas satis inutilis est, indigna res in viris, impudica in feminis, contumeliosa in servis, reprehensibilis in sacerdotibus, dignitatem perdit in regibus, veritatem obliviscitur in iudicibus, misericordiam delet in divitibus, malos mores notat, hominem totum conturbat, inimicitias memorat, cædes et clades concitat, patricidia inter parentes preparat, rixas suscitatur, sanos amentes facit, sapientes stultos facit, sobrios insensatos reddit, abluat memoriam, desecat sensum, negligit mentem, confundit intellectum, concitat libidinem, implicat sermonem, corrumpit sanguinem, violat visum, obdurat aures, strepitat risum, turbat viscera, clamat inhoneste, non loquitur recte, humidat [Vel humectat] cerebrum, flagitat somnum, deli-

titat membra, impedit mysteria, siccat gulam, dissipat medullam, promittit vespere, et mentitur mane, maculat corpus et animam, et omnem exterminat salutem.

10. *De sobrietate.* Sobrietas vero in omnibus utilis est; bona est in cœlo et in terra, bona est in via simul et in patria, confinet juvenem, honorat senem, longevit (sic) vitam, ditat hæredem, fecundat prolem, auget honorem; dignitas est in viris, pudicitia in feminis, gratia in servis, decus et laus in sacerdotibus, gloria et victoria in regibus; veritatem ostendit in iudice, patientiam in paupere, largitatem in divite, bonos mores admovet, hominem totum conservat, amicitias innovat, rixas mitigat, discordantes concordat, sanos serenat, sapientes ornat, stultum erudit, sobrium custodit, retinet memoriam, illuminat corda, sincerat mentem, acutat intellectum, hilarat faciem, continet vultum, contemnit libidinem, superat vitium, aures aperit, exonerat cerebrum, tacet tempore, loquitur recte, curat venas, confirmat sanguinem, irrigat ossa, nutrit medullam, roborat membra, fruitur somno, aperit visum, reprimisum, ostendit mysteria per pauca verba, rarus sermone, fidelis opere; mundat corpus simul et animam, et omnem custodit salutem.

11. *De pace et discordia.* Dnas alias vidi veraciter, quæ multum inter se distant sibi, quarum una si sola regnasset, et alia opportune non venisset, nullus hominum feliciter vixisset; de quibus pauca dicere volo, quia ad alia festino modo. Discordia vocatur una, et pax vocatur altera. Discordia multum timenda, et omni Christiano valde fugienda, quæ hæc facit: de filiis Dei filios diaboli, de amicis inimicos, de fratribus adversarios; ex qua susurratio, querela, furor et ira, controversia, et mendacium, juramentum, et perjurium, lesio, et scandalum, dolus et invidia, livor et homicidium. Nihil aliud est discordia, nisi separatio pacis, et disruptio unitatis, disciplina diaboli, via mortis, perditio vitæ, contractio mandatorum, mutatio sensus, dispersio intellectus, domus diaboli, 404 semita inferni, expectatio pœnæ, expulsio indulgentiæ, subversio disciplinæ, despectio charitatis, suppressio humilitatis, motatio animi, conturbatio membrorum, malum lethale, venenum serpentis, morsus viperæ, flatus basilisci, vomitus reguli, conclusio regni, apertio inferni, inimica Dei, amica diaboli.

12. Pax vero non sic agit, quia Deum homini et hominem Deo proximum facit; ideo pax vera tenenda est, et omnibus Christianis corde et corpore conservanda est. Dulcis namque et nimis valde diligenda talis magistra, quæ facit miracula multa, et miranda est quæ facit de filiis diaboli filios Dei, et de inimicis amicos, de adversariis fratres, de extraneis propinquos, de alienis domesticos; ex qua sinceritas et simplicitas, mitigatio et lenitas, mansuetudo et indulgentia, planities et veritas, taciturnitas et justitia, stabilitas et patientia, dilectio et tutio (sic), auxilium et curatio. Nihil aliud est pax, nisi domus Dei; sic enim ipse Deus dixit discipulis suis: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Quid aliud pax, nisi propinquitas Dei, gratia Dei, et conjunctio Dei, valetudo sensus, acies intellectus, donus Dei, semita regni, præmiorum expectatio, diligentia collectatio, rigor disciplinæ, perfectio charitatis, circulus humilitatis, clypeus tranquillitatis, continentia principatus, membrorum serenitas? O si me licuisset plene et plane pacem pronuntiare! multas lineas debui digitis scribere; superat enim omnem sensum. Cujus vitalis dulcedo melliflua apertio regni, conclusio inferni, amica Dei, inimica diaboli, felicitas est in vita præsentis, gaudium et lætitia in vita perenni.

13. Duobus modis vera pœnitentia dignoscitur: primus modus est commissa devotissime et largissimis lacrymis deflere, et pœnitere. Secundus modus est defendenda et pœnitenda iterum non admittere. Pœnitentia dicta est quasi punitentia, quia homo in

A se punit quod male commisit. Servo Dei tanta recordatio esse debet peccati, ut ea quæ gessit semper lacrymis defleat. Nihil autem pejus quam culpam cognoscere, nec deflere; duplicem enim habere debet fletum in pœnitentia omnis peccator, sive quia per negligentiam bonum non fecerit, seu quia malum per audaciam perpetraverit. Quod enim oportuit non fecit; et quod agere non oportuit, id gessit. Ille pœnitentiam digne agit, qui reatum suum satisfactione legitima plangit, condemnando scilicet ac defendendo quæ gessit, tanto profundius, quanto existit in peccando proclivior. Magna enim est virtus lacrymarum, quæ sine voce et verborum sonitu impetrant veniam, quam pro culpis postulant. Petrus namque lacrymas prorupit, nihil voce precatas est. Invenio enim quod flevit, non invenio quid dixerit; lacrymas ejus lega, satisfactionem ejus non lego. Recte plane Petrus flevit, quia quod defleri solet potest excusari; quod defendi non potest, abluui potest. Lavant enim lacrymæ delictum quod pudor est voce confiteri; lacrymæ ergo verecundiæ consulunt in flendo et saluti, non erubescunt impetrando, et impetrant quod recte postulant in rogando.

14. Lacrymæ, inquam, tacite quodammodo procedunt, veniam postulant 405 et merentur; causam non dicunt, et misericordiam sequuntur; lacrymarum utique utiliores sunt preces quam sermonum, quia sermo in precando fortasse fallit, lacrymæ omnino non fallunt. Sermo enim interdum non totum profert negotium, lacrymæ semper produunt affectum. O lacrymæ, quam dulces, quam fortes, quam pretiosæ, quam suaves estis in uberibus matris pœnitentiæ? Sicut enim pia mater ministrat de pectore hæc infanti, sic pia pœnitentia de cordis compunctione lacrymas porrigit pœnitenti. Mater lactat infantem, ut crescat, pœnitentia lacrymat pœnitentem, ut reviviscat; mater optat infanti ut vita veterescat, [pœnitentia] pœnitenti, ut nullo malo senescat. Mater non omnibus optat vitam, pœnitentia omnibus optat salutem. O pœnitentia, magna sunt ubera tua, vino compunctionis plena, quibus reos recreas, lapsos relevas, fugientes revocas, contractos confirmas, moribundos mundas, leprosos lavas, infirmos roboras, tristes lætificas, desperantes confortas, vulneratos sanas, laceratos ligas, perditos reparas, in peccatis mortuos suscitās. O pœnitentia! quid dicam de te? laudare enim non valeo ut volo, quia pretiosior es auro obryzo. Per te enim mors destruitur, et diabolus fugatur; per te vita invenitur, et Deus reperitur; per te infernus clauditur, et regnum invenitur. Ille itaque pœnitentiam dignam agit, qui sic præterita deplorat, ut futura iterum non admittat; vulnus enim iteratum tardius sanatur. Iteratio peccati grave malum, sicut morbus super morbum venit, sicut imber super imbrem occurrat; nam qui plangit peccatum, et iterum admittit peccatum, quasi si quis lavet laterem erudum, quem quanto magis laverit, tanto amplius lutum facit. Nullus itaque de Dei bonitate dubitet, nullus de Dei misericordia desperet, veniam corde quærat, et recipiet. Corpore et mente pœniteat, et Deum ad misericordiam proveget. David post culpam psalium cantavit, et regnum non perdidit, et veniam invenit. Manasses rex impius coram Domino flevit, et sibi et populo pacem acquisivit. Zachæus in arborem ascendit, et salutem invenit. Maria lacrynavit, et veniam meruit; Petrus amare flevit, et gratiam non perdidit, et veniam impetravit. Latio in uno sermone cum Christo paradisum intravit. Longinus lancea latus Salvatoris aperuit, et non tantum veniam invenit, sed episcopatus honorem et martyrii gloriam et coronam habere meruit.

15. Duobus mandatis tota lex pendet, et prophætæ, id est, dilectio Dei totis viribus corporis et animæ, et dilectio proximi sicut semetipsum. Duobus modis creditur, id est, perfecta fide et perfecta operatione. Duobus modis crux partitur, id est, cum per abstinentiam afficitur corpus, aut per con-

passionem proximi affligitur animus. Duobus modis A loentio divina distinguitur, id est, aut per semetipsum Dominus loquitur, aut per creaturam angelicam verba formantur.

16. Duo in hac vita sunt genera justorum: unum videlicet bene viventium, sed nulla docentium; aliud vero recte viventium, et eadem recta docentium. Duobus modis percussio divina intelligitur, id est, in bonam 406 partem, qua percuntur carne, ut emendemur anima et mente; altera, qua vulneramur conscientia ex charitate, ut Deum ardentius diligamus. Duobus modis Deus respicit in homines, id est, vel ad veniam, vel ad vindictam: ad veniam, sicut respexit Petrum; ad vindictam, sicut in Sodomam et Gomorrhham.

17. Duo latrones eum Christo crucifixi sunt, id est, Dismas a dextris, Gestas a sinistris. Alia nomina latronum Chacham et Chamna. Duas filias Lot habuit, filius fratris Abraham, quarum una vocabatur Adach, quæ peperit patri filium nomine Moab, de quo Moabitæ orti sunt. Altera vero, quæ vocabatur Moach, quæ et similiter patri suo peperit filium nomine Ammon, de quo Ammonitæ exierunt. Hi duo filii non sine culpa nati sunt, quia pater filias uxores habuit, et hoc non voluntas, sed ebrietas fecit; et ita culpa miro modo est facta, ut pater filias uxores haberet, et sorores matres fratribus factæ sunt, et filii matribus fratres fuerunt, quia de semine patris filia nata sunt, et de semine iterum patris in filiabus filii sunt procreati; et ideo hæc progenies magnam maledictionem meruit, quæ usque ad decimam generationem in Ecclesiam Dei non intravit. Et tamen Ruth Moabitida bona femina fuit, quæ in generationem Christi partem habere meruit. Ipsa enim mater avi David fuit; David namque filius Jesse, Jesse filius Obeth, Obeth filius Booz, et mater ejus Ruth. Avus enim pater patris est.

18. Duos filios Isaac habuit, unus Deo reprobis, et alter electus fuit. Sic enim Scriptura ait: *Jacob dilexi, et Esau odio habui*; et hoc non sine causa, quia ambo filii boni patris, et ambo uterini in utero bonæ matris, et tamen electus supplavit reprobum in utero matris, et primogenita ei rapuit, et benedictionem patris; sed ideo hoc voluit Deus ita, quia omnes electi de Jacob sunt orti, et de semine ejus, et tamen reprobum non dereliquit Deus, quia Job et Dei servus, et rex ortus est ex genere ejus. Et ideo hoc breviter memoravi, quia mali de bonis,

et boni de malis oriuntur. Mali de bonis, dæmones de angelis; boni de malis, sancti de gentibus. Mali de bonis, Ismael de Abraham, Moab et Ammon de Lot; boni de malis, Abraham de Chaldæis. Mali de bonis, Dathan et Abiron de Levi, Ophni et Phinees de Heli. Boni de malis, Ruth ac Moab et Raab de Chanaan. Mali de bonis, quod ante debui dicere, Cain de Adam, et de Noe Cham. Bonus de malo, Jonathan de Saul. Malus de bono, Absalon de David. Quid plura dicam? Sic enim erit usque in finem, et de bonis mali, et de malis boni; cum autem venerit, qui solus bonus est bonus a malis segregabit.

19. Duos viros adhuc vivos legimus; sed ubi sunt vivi et absconditi, nescimus. Unus ab Adam septimus, et Enoch nominatus, alter vero Elias, qui usque ad cælum in curru igneo est raptus; de duobus breviter diximus, tamen satis, quia ad tres Iustinianus.

20. *Tres personæ Trinitatis*, in una potestate et majestate, Pater, Filius et Spiritus sanctus, quæ tres personæ apud Hebræos sic vocantur *Abba, Ben, Ruba*. Apud vero Græcos *Pater, Bar*, quomodo autem Græce 407 Spiritus dicitur, adhuc non inveni. Illi tamen dicunt *ageos* quod Latine sonat sanctus. *Abba* pater, *Ben* filius, *Ruba* Spiritus sanctus. *Pater* tamen Græcum est, et Latine sonat genitor. *Bar* Græce, filius Latine. Trinitas itaque dicitur propter personarum diversitatem, unitas vero propter inseparabilem deitatis substantiam. Pater dicitur, eo quod habeat Filium, et omnis paternitas, quæ in cælo, et in terra est, in eo et ex eo nominatur. Filius dicitur, eo quod habeat Patrem, Spiritus vero sanctus, eo quod a Patre et Filio procedit. Deus dicitur propter potestatem, et dilectionem; Dominus dicitur propter dominationem; omnipotens dicitur, quia omnia potest, cui nihil impossibile est. Et si Deus omnipotens est, quid est quod non potest? Id est, non potest falli, non potest mori, non potest peccare. Per Patrem vivimus, movemur et sumus; per Filium rationem, et scientiam, et intellectum habemus; per Spiritum sanctum donis bonis omnibus illustramur. Tribus modis Deus dicitur, id est, essentialiter, ut Paulus dicit: *Qui est benedictus in sæcula*. Nuncupative, ut Dominus Moysi dicit: *Constitui te in Deum Pharaonis*. False, ut dicitur: *Dii qui non fecerunt cælum et terram pereant*. Tres res in principia creavit Deus, id est, angelos, et... et informem materiam. (*Desunt alia.*)

APPENDIX XXII.

GLOSSÆ IN SACRAM SCRIPTURAM.

Ex Codice veteri I archivi Vaticani.

GENESIS.

CAP. I. *Spiritus Dei ferebatur*. Providentia qualiter cuncta creasset. *Fiat lux*. Ipsa est quæ postea in vasa cæli, hoc est, sidera, diffundebatur. *Dixit*. Per verbum suum fecit. *Mane*. Initium creature. *Vespere*. Finis ejusdem. *Imaginem, similitudinem*. Imago eminet in spiritu hominis; similitudo in bonis operibus.

ii. *Patrarat*. Perfecerat. *Paradisum*. Duo sunt: unum terrenum, ubi Adam fuit, alterum cælestium. *Lignum vitæ, lignum scientiæ*. In custodia præcepti

GENESIS. — CAP. I. De his glossis consule isidoriana, cap. 65, num. 38 et seqq. Incipit Codex: *Dei ferebatur*; fortasse deinde legendum *providens qualiter*. Scriptum erat *creasse* pro *creasset*. Interpunctum erat *verbum suum*. *Fecit mane*.

ii. In Vulgata est *plantaverat* pro *patrarat*. Fortasse legendum *unus terrenus...alter cælestis*. Glossæ *lignum vitæ*, etc., possent aliter ordinari, seu transjici.

D scientia erat boni. *Bidellium*. In arbore colligitur, et est pigmentum. *Evilat*. Hoc est proprium nomen terræ.

iii. *Perizonata*. Femoralia. *Versatitem*. Vibrantem. *Versatilis* dicitur pro eo; quod quandoque venisset tempus ut etiam removeri potuisset.

408 iv. *Concidit*. Mutavit colorem vultus sui *Sin*. Si non sic. *Maledicta terra in operibus tuis*. Hoc non opera colendi, sed peccata exprimit. *Num*. Dicitis. *Eden*. Sacratissimum ipsum paradisi locum interpretatur. *Porro*. Videlicet.

Vulgata habet *bdellium*; sed apud scriptores mediæ ævi reperitur *bidellium*. Prius fieri deberet mentio *Hevilath*, ut est in Vulgata, seu *Evilat*, quam *bdelli*.

iv. In Vulgata, *maledictus eris super terram*, nisi hæc verba ex cap. iii huc translata sint, ubi Vulgata habet, vers. 17: *Maledicta terra in opere suo*. Ex vers. 9 cap. iv desumitur *num*, scilicet *Num custos*, etc.